

ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 60

KÜSIMUSI ADRA KOHTA.

Uldiselt tähele panna!

Iga küsimuse puhul jälgida hoolikalt, kuidas oli olukord varem, kuidas on nüüd. Kõik võimalikud muudatused registreerige, samuti nende toimumise aeg ja muudatuste põhjused ning algatajad, kui neid mäletatakse. Kasutage iga tööriista ja toimingu märkimiseks tingimata kohapealseid rahvapäraseid nimetusi, neid lainelise joonega alla kriipsutades.

1. Milline (vt. nr. 1—10) adrajoonistest sarnaneb kõige enam vana puuadra tüübile Teie ümbruskonnas? Erinevuste (ka väikeste) korral need kindlasti ära märkida.

2. Kui Teie piirkonnas on tarvitatud korraga mitut erinevat vana puuadra tüüpi (näit. harkader ja vannasader jne.), siis märkige ära, milline oli neist vanem ja milline uuem?

3. Millal tuli tarvitusele neist uuema puuadra tüüp?

4. Nimetage vana puuadra ja ta üksikosade kohalikud nimetused (hobuse- ja härjaadral eraldi). Näidake need joonisel.

5. Kas iga talumees tegi endale puust adra ise või oli külas ka eraldi adrameistreid?

6. Kirjeldage adra tegemist.

7. Millistest puuliikidest tehti adra eri osad?

8. Kust saadi rauda puuadra rauast osade jaoks?

9. Kes tegi puuadra rauast osad?

10. Millisteks eri künnitöödeks kasutati vana puuadra?

11. Kui oli tarvilusel korraga mitu puuadra tüüpi, siis milliseid künnitöid tehti neist ühe, milliseid teise adratüübiga?

12. Kuidas toimus kündmine vana puuadraga? Näit. mispidi aeti põllule vaod, kuidas ader vao otsal ümber pöörati jne.

13. Kui lai ja sügav oli künnivagu? Näidake see eraldi kesa, suvevilja jm. põllu künnil ja seemendamisel.

14. Kuidas künd (künnisügavus) olenes põllu pinnase eri liikidest (näit. künd savisel, liivasel, kivisel jm. põllul)?

15. Millised osad (ja kuidas) seati puuadral ümber, kui taheti teda tellida kas sügavama või madalama künni jaoks?

16. Kirjeldage, kuidas toimus veolooma (eraldi näidata härja ja hobuse) rakendamine eri tüüpi puuatrade ette (näit. ikke, looga, veokõite, trengide jne. abil).

17. Millal jäi ära härgade kasutamine künnitöödel?

18. Miks jäi ära härgade kasutamine künnitöödel?

19. Kuidas toimetati puuader põllule ja koju tagasi?

20. Kas adra veoks tunti puust erilist talda (adrajalg, adraking jne.)? Kirjeldage seda!

21. Kus tavaliselt hoiti puuatra künnitööde vaheajal?

22. Kus hoiti puuatra talvel?

23. Milliseid vanu kombeid ja uskumusi mäletatakse seoses puuadraga, tema tegemisega või kasutamisega?

24. Millal hakkas vana puuader kaduma üldiselt tarvitusele?

25. Miks hakkas vana puuader kaduma üldiselt tarvitusele?

26. Mis töödeks vana puuader siiski jäi kasutusele teiste, uute raudtrade kõrval?

27. Kas Teie ümbruses veel praegugi kasutatakse vana kohalikku puuatra ja mis otstarbeks?

28. Kellel (täpne aadress) on praegu alles heas korras olev vana kohalik puuader, mida võiks muuseumi tuua?

29. Kas Teie ümbruskonnas on tarvitusel olnud joonisel nr. 11 toodud nn. taldader?

30. Millal tuli taldader tarvitusele?

31. Kust saadi eeskuju taldadra tegemisel?

32. Kui laialdaselt taldadrad Teie ümbruskonnas levisid?

33. Millisteks künnitöödeks taldatru kasutati?

34. Millal jäi taldader kasutuselt ära?

35. Miks jäi taldader kasutuselt ära?

36. Kas Teie piirkonnas on kellegil (täpne aadress) säilinud korras taldader, mida võiks tuua muuseumi?

37. Millal tulid tarvitusele Teie ümbruskonnas esimesed pöördadrad (hõlmader, lehtader, sahk)?

38. Kuidas neid atru Teie ümbruskonnas nimetati (sahk, luupa, saksamaa ader või kuidagi teisiti)?

39. Kas esimesed hõlmadrad olid sellised, nagu näha joonisel nr. 12 (tiisel ja käepide puust)? Erinevuste korral need ära märkida.

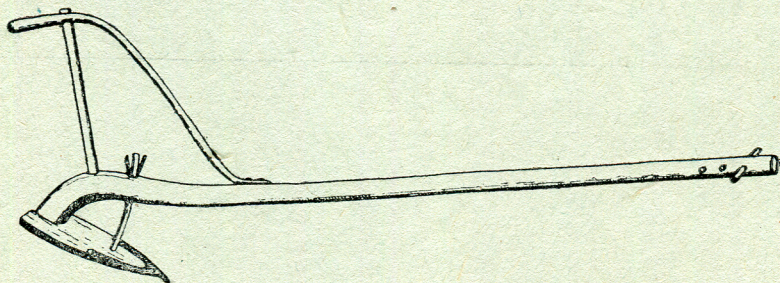
40. Kuidas nimetati sellise hõlmadra eri osasid?

41. Kust saadi eeskuju hõlmadra tegemiseks?

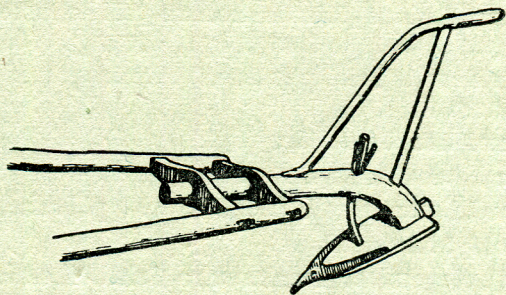
42. Kas Teie ümbruskonnas oli tuntumaid seppi või koguni töökodasid, kes tegid hõlmatru? Mis ajavahemikul nad töötasid? Nimetage nende täpne asukoht!

43. Millisteks künnitöödeks hakati hõlmatra kasutama?

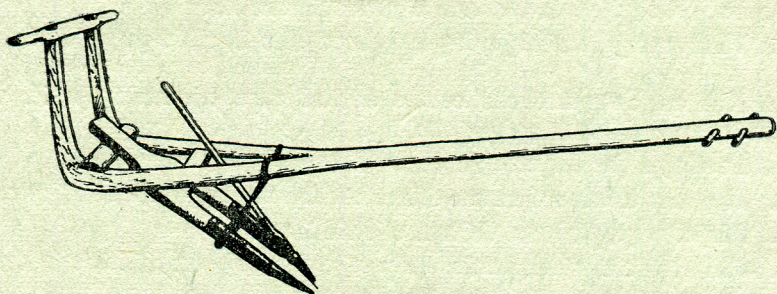
44. Kirjeldage, kuidas toimus hobuse (või hobuste) rakendamine hõlmadra ette (näit. kolkide-trengidega, loogaga või loogata jne.).
45. Kui laialdaselt Teie piirkonas levisid puust tiisli ja käepidemega hõlmadrad?
46. Millal nad kasutuselt ära jäeti?
47. Miks nad kasutuselt ära jäid?
48. Millal tulid kasutusele üleni rauast pöördadrad?
49. Kust neid muretseti?
50. Kas kütisetegemisel maakamara lahtilõikamiseks või söödi lõikamiseks kasutati erilist atra (näit. joon. nr. 13) või seati selleks otstarbeks harilik puuader kuidagimoodi ümber?
51. Viimasel juhul kirjeldage, kuidas siis harilik puuader ümber seati.
52. Kuidas Teie ümbruskonnas sellist atra nimetati (näit. viil-sahk, lõikader või kuidagi teisiti)?
53. Loetlege ja kirjeldage tema eriosasid (joonisel).
54. Kuidas toimus hobuse etterakendamine sellisele söödiadradele?
55. Kirjeldage, kuidas töötati söödiadraga.
56. Kellel Teie piirkonnas (täpne aadress) on säilinud korralik söödiader, mida võiks tuua muuseumi?
57. Kas Teie piirkonnas kasutati eri otstarbeks nagu näit. kartuliharimiseks või vesivagude ajamiseks eri atra (näit. tuutader, virkusader jne.) või käisid selleks otstarbeks harilikule puuadrade külge eriseadeldised (näit. tuut, labidas jne.)?
58. Viimasel juhul kirjeldage mis poolest nad siis harilikest puuatradest erinesid?
59. Millal tulid kasutusele kartuliharimisel rauast «mutid» või «liblikad»?
60. Kust neid muretseti?
61. Kui laialdaselt nad Teie ümbruskonnas levisid?
62. Milline paremus oli kartuliharimisel «mutiga» või «liblikaga», võrreldes hariliku puuadraga?

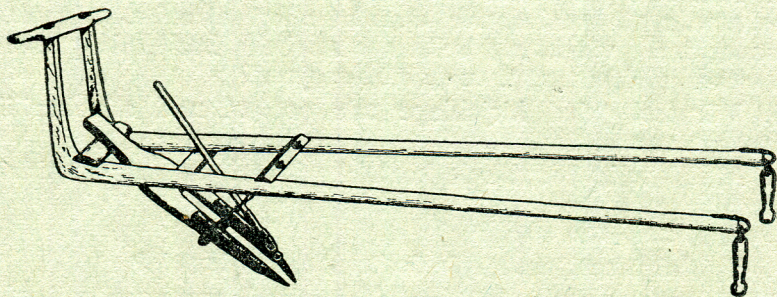
Joonis 1.

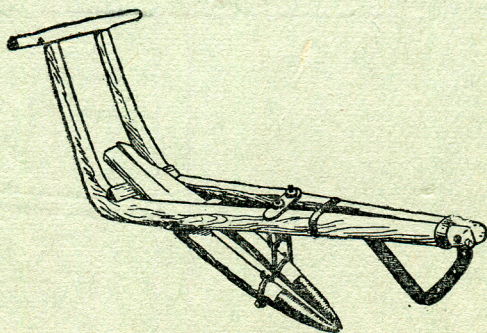
Joonis 2.

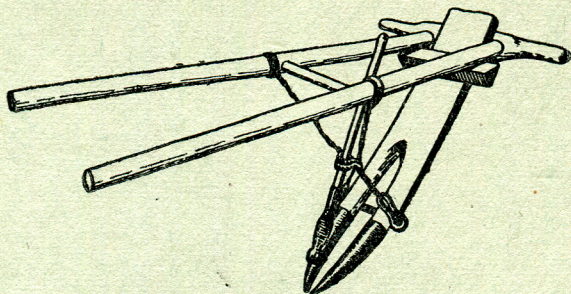
Joonis 3.

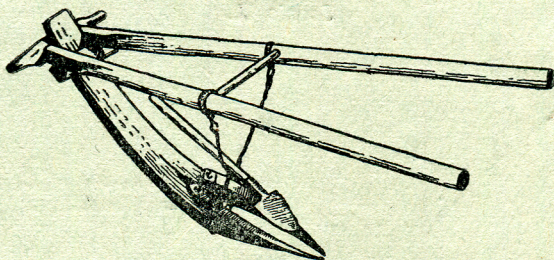
Joonis 4.

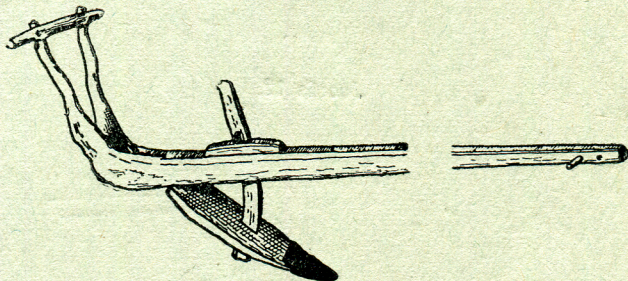
Joonis 5.

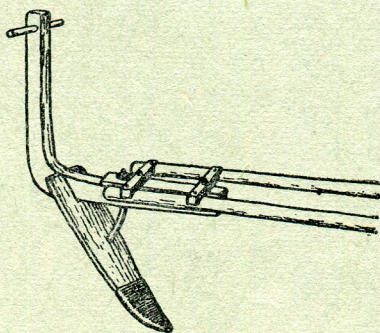
Joonis 6.

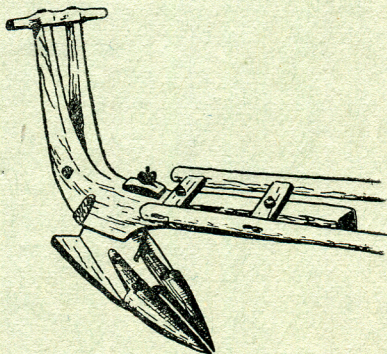
Joonis 7.

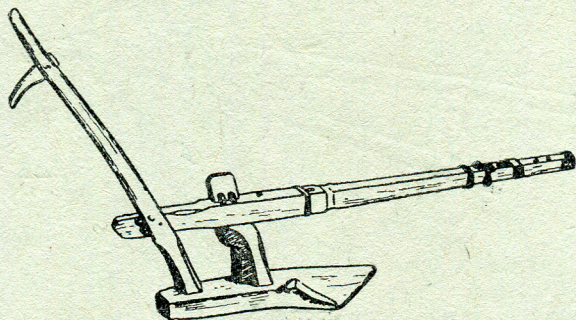
Joonis 8.

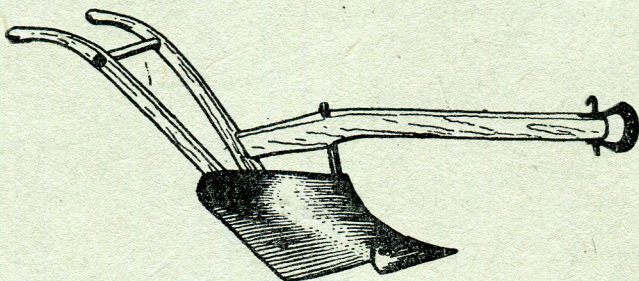
Joonis 9.

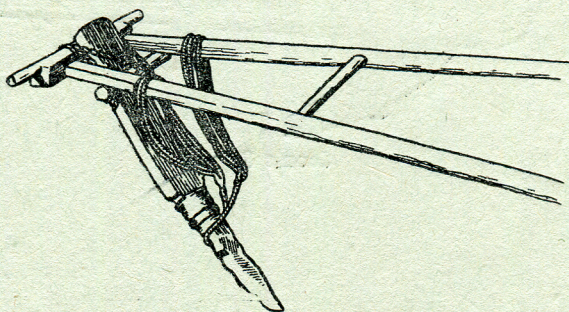
Joonis 10.

Joonis 11.

Joonis 12.

Joonis 13.

